

שלחו להדפסה

גודל פונט

טכנולוגי

כך נלחמים בבריחת המוחות: תג המחיר לכל דוקטור - 120 אלף שקל

משרד הקליטה מציע תמריץ כספי לעסקים שיעסיקו דוקטורנטים שיחזרו לארץ מחו"ל. לדברי רמי לוטם, מנהל עמותת שהוקמה כדי להחזיר אקדמאים יורדים, זה לא מספיק: "מדענים רבים היו חוזרים בשמחה, אם רק היה להם אתגר מקצועי"

מאיר אורבך

17.01.10, 15:47

25 תגובות

תופעת בריחת המוחות אינה ייחודית לישראל, אבל במדינה קטנה כמו שלנו היא מורגשת במלא עוצמתה. הרבה פוליטיקאים מביעים את דאגתם מהתופעה, אבל מי שיעקר פעילותו מתמקד במיגורה הוא רמי לוטם, מנהל פורום BioAbroad, שהוקמה כדי להחזיר מחו"ל את מיטב המוחות הישראליים. לדבריו, בעשור האחרון עזבו את ישראל כעשרת אלפים מדענים, רופאים וחוקרים.

לוטם מעריך כי כ-4,000 מהעוזבים באו מתעשיית מדעי החיים, מספר דומה של רופאים וכ-2,000 ממגוון רחב של תחומים, בעיקר מדעים מדויקים. רבים מהעוזבים יצאו לפוסט דוקטורט באחת האוניברסיטאות בחו"ל עם סיום לימודיהם, ונשארו שם בגלל הפיתוי המקצועי או הכספי.

לוטם. "לרוב המדענים, המעבר לארה"ב הוא ברירת מחדל" מוטי מילרוד

90% שוקלים לחזור

"הניידות של אנשים בעולם גדלה, ולאנשים מוכשרים קל מאוד לעשות מעבר", אומר לוטם. "היאוש המקצועי שנובע מחוסר יכולתם של אנשים מוכשרים למצוא כאן עבודה ראויה, דוחף אותם לצאת". סקר שערך ב-2007 מכון המחקר אפלייד אקונומיקס בשיתוף הפורום ומשרד התמ"ת בקרב חוקרים שעזבו את ישראל, גילה ש-50% מהחוקרים מדווחים שבמהלך השנה האחרונה הם שקלו ברצינות לחזור לישראל. רבים מהם אמרו שהאתגר המקצועי הוא עבורם אחד המרכיבים החשובים ביותר בבחירת מקום התעסוקה והמגורים. יותר מ-90% מהמדענים מדווחים שהסיבה המרכזית להחלטתם לעזוב לכמה שנים בחו"ל היא הצורך ברכישת ניסיון מקצועי. מחציתם נימקו את הישארותם מחוץ לישראל במחסור במשרות פנויות באקדמיה ובתעשייה.

BioAbroad מחלקת את המדענים הישראליים בחו"ל לשלוש קבוצות: מצד אחד, אלו שעוזבים למען קידום מקצועי לזמן מוגבל וקצוב מראש, שבסופו יחזרו לארץ. ובקצה השני של הסקאלה נמצאים אלו שעזבו מתוך תסכול מהמצב במדינה, והירידה לחו"ל מבטאת את המחאה הזו, מבחינתם. ואולם, מרבית העוזבים נמצאים בשטח האפור: מדענים שהיו חוזרים בשמחה לישראל - אם רק אפשר היה ליצור עבורם כאן אתגר

מקצועי ראוי. "שם נמצאים כל אותם מוחות שאנחנו מנסים להחזיר לישראל", אומר לוטם.

"ארה"ב היא מדינה שמסתמכת על יבוא של ידע, ומעודדת מדענים זרים להגיע אליה. למדינת ישראל קשה להילחם בתנאים הטובים שמציעה אמריקה למדענים. היא צריכה להבין שהמדענים האלו שנמצאים שם יכלו לפתח את כל ההמצאות החשובות שלהם כאן בארץ - אם רק היו מקבלים תנאים מתאימים. רבים מהם היו שמחים לחזור לארץ, ובכלל לא לעזוב מלכתחילה. עבור רבים מהם המעבר לארה"ב הוא בבחינת ברירת מחדל ולא הרצון האמיתי", טוען לוטם.

מה לדעתך על המדינה לעשות?

"שר האוצר יובל שטייניץ צריך להשקיע בתשתיות המחקר והפיתוח בישראל, כדי שהמדינה תוכל להמשיך לקלוט את ההון האנושי שהיא כבר השקיעה בו בעבר. את המדענים האלה אפשר וצריך לרתום למאמץ לשמירה על מעמדנו כמובילים בתחומי טכנולוגיה מגוונים: ביוטק, ננוטק, קלינטק, רפואה והיי טק. כדי להחזיר אקדמאים בכירים ולהפיק את המרב מניסיונם ומיכולתם, צריך ליצור מקומות עבודה שיציעו משרות ברמת מקצועיות גבוהה. אלו יכולים להיות מרכזי מו"פ של חברות בינלאומיות, מרכזי שיתוף פעולה בין האקדמיה והתעשייה ומשרות מחקר באוניברסיטה. נוסף על כך, המדינה צריכה לשמור על קשר שוטף עם ישראלים בכירים בחו"ל שרוצים לסייע לישראל ולהקים שם מרכז השמה קדמי, כדי להגדיל את פוטנציאל מציאת העבודה עבורם".

מעבדה של חברת טבע. לחברות בארץ קשה להתחרות עם התנאים שמוצעים למדענים בארה"ב

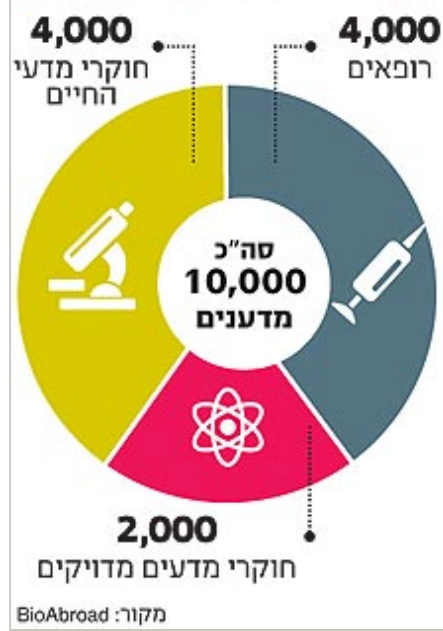
מה עושה הפורום כיום כדי לסייע בהחזרת המוחות לישראל?

"פעילות הפורום מתמקדת בכמה אפיקים. הראשון שבהם הוא ירדי תעסוקה שונים שאנחנו מקיימים בארה"ב. האחרון שבהם הביא לחברת טבע 20 עובדים חדשים. אנחנו מפעילים אתר שמציג מידע עדכני רב על מקומות תעסוקה בארץ, ואנחנו מארגנים אירועים כדי לשמור על קשר עם הישראלים שעובדים בחו"ל. כמו כן אנחנו מציעים מלגות נסיעה, כך שמי שטס לישראל כדי לגשש אחר אפשרויות לקראת חזרה יקבל לפחות חלק מהוצאות הנסיעה. הבנו שלא פעם ההוצאה על כרטיס טיסה היא הסיבה שישראלים בחו"ל אינם מגיעים לראיונות עבודה בישראל. עד היום סייענו לעשרה חוקרים במימון של כרטיסי הטיסה לארץ.

תמריצים למעסיקים

עמרי אינגבר, מנהל המרכז לקליטה במדע במשרד לקליטת עלייה, טוען בפני "כלכליסט" שהאקדמיה החזירה בשנה האחרונה לא פחות מ-100 מדענים לישראל. במקביל, במשרד הקליטה נרשמו

מספר המדענים הישראלים שעזבו לחו"ל בעשור האחרון

ב-2009 כ-180 מדענים שחזרו לישראל, ומספר דומה ב-2008.

מה מציע משרד הקליטה כיום לחוקרים ומדענים המבקשים לחזור לישראל?
 "יש שני מרכיבים לסיוע. הראשון הוא תמריץ כלכלי למעסיק: אנחנו משלמים 60 אלף שקל לשנה למשך שנתיים לעסק שקולט מדען עם תואר דוקטור בתעשיית המחקר או הפיתוח. השני הוא שירות ליווי למדען החוזר. המשרד מציע אתר אינטרנט ייעודי לרוצים לחזור לישראל, ואנחנו מעמידים לרשות הרוצים לחזור יועץ מתחום עיסוקו שינסה לעזור לו ביצירת קשרים עוד מהשלב שהוא עדיין בחו"ל".
 לדברי אינגבר, 70% מהחוזרים לישראל מצאו תעסוקה בארץ. אחוז ההצלחה של מדענים חוזרים גדול מהמדענים העולים.

איך אתה רואה את הבעיה של בריחת המוחות מישראל?

"מדינת ישראל מייצרת מדי שנה 1,500 בעלי תואר דוקטור, אבל בכל המוסדות האקדמיים יש רק 4,500 חברי סגל.

לאוניברסיטאות אין יכולת לקלוט את כל החוקרים. בלב הבעיה עומדת תעשיית מדעי החיים: 27% מבעלי תואר הדוקטור מדי שנה הם מתחום זה. להם נוספים רבים מתחומים הנושקים לתעשיית מדעי החיים כגון חקלאות וכימיה. קטר ההייטק שמושך אחריו את התעשייה כולו נמצא, להערכתי, בסוף דרכו. כדי להקים תעשיית הייטק השקיעה המדינה 1.25 מיליארד שקל בשנה. אלה הסכומים שצריך להשקיע כדי לקדם את קטר הביוטק. אנחנו מציעים קיצור דרך: שר האוצר יעשה מה שעשה בזמנו השר אברהם בייגה שוחט, יקרא לחברות מדעי החיים הגדולות בעולם להקים מרכזים בישראל, ויציע להן מגוון הטבות בדומה למה שנעשה עם אינטל כדי להביא אותה לישראל. מהלך כזה יכול להביא לישראל מאות חוקרים".

העתיד במדעי החיים

בעשור האחרון עזבו את ישראל כ-10,000 מדענים, שרובם ככולם כבר לא ימהרו לחזור. קצב בריחת המוחות נעצר מעט לאחרונה בגלל המשבר הכלכלי, אבל לא כדאי לפתור משבר אחד במשבר אחר. ברגע שארה"ב תתאושש, היא תזרים כספים בשפע למדענים והם לא יוכלו לסרב.

עמר' אינגבר, משרד הקליטה: צילום:

מדינת ישראל צריכה לחשוב מהר כיצד היא מונעת את הבריחה של אלפי המוחות הבאים בשנים הקרובות, ולהבין שהיא לא חייבת להציע למדענים עולם ומלואו. רבים מהם היו שמחים להישאר בישראל ולגדל כאן את ילדיהם. הם רוצים רק דבר אחד, שבעבר ידעה ישראל לספק בשפע: אתגר מקצועי.

אתגר מקצועי אינו רק עוד פקולטה, אלא גם תמיכה רחבה יותר בהקמת חברות השייכות לתעשיית מדעי החיים. תעשייה זו היא עתידה של ישראל אם היא רוצה את המדענים בחזרה. פייזר, מרק וענקיות תרופות אחרות לא הגיעו עד היום לארץ, אולם מרכז רפואי מחקרי עתיד להביא לכאן רופאים ומדענים רבים. יש לעשת הכל כדי להביא את חברות התרופות לישראל, שחייבת להיהפך לאופציה ראשונה במעלה עבור כל המדענים

שעוזבים את הארץ.

גיא אסיאג	"חייבים להציע לחברות עולמיות במדעי החיים הטבות כדי שיקימו מרכזים בארץ"
--------------	--

לשם כך חייבת המדינה לרכז משאבים
רבים, שכוללים השקעת כספים שיחזרו

לקופתה דרך החברות שאותם מדענים יקימו, או באמצעות המחקרים שיערכו.
אם מדינת ישראל תיכשל ביצירת אופציה ראויה עבורם, קרוב לוודאי שבעוד כמה שנים
שוב ינוהל הדיון הזה ושוב נעשה פעולות חירום להשבת כמה מאות מהם לארץ. מדינת
ישראל טובה מאוד בפתרון בעיות שכבר קרו. במניעת בעיות היא הרבה פחות טובה.